

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 17/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä maaliskuuta 2013 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 14/2013 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta ja hallintovaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (PeVL 32/2013 vp ja HaVL 29/2013 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, oikeusministeriö
- esittelijäneuvos Juha Haapamäki, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- ylitarkastaja Marko Meriniemi ja poliisitar- kastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö
- ylitarkastaja Jere Lumme, valtiovarainministeriö

- hallitusneuvos, lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström, puolustusministeriö
- hovioikeudenneuvos Risto Jalanko, Helsingin hovioikeus
- valtiosyyttäjä Mika Illman, Valtakunnan-syyttäjänvirasto
- poliisijohtaja Robin Lardot, Poliisihallitus
- apulaispäälikkö Tero Kurenmaa ja rikoskomisario Jari Mustonen, keskusrikospoliisi
- rikostarkastaja Ilkka Koskimäki, Helsingin poliisilaitos
- hallitusneuvos Ari-Pekka Koivisto, Rajavarti- olaitoksen esikunta
- rikostorjuntapäällikkö Esko Hirvonen, Tulli
- asianajaja Markku Fredman, Suomen Asian- ajajaliitto
- professori Matti Tolvanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- liikenne- ja viestintäministeriö
- Helsingin käräjäoikeus
- Länsi-Suomen syyttäjänvirasto
- professori Dan Frände.

Viitetiedot

Valiokunta on käsitellyt tämän esityksen yhdes- sä hallituksen esityksen HE 16/2013 vp kanssa.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vuoden 2014 alussa voimaan tulevia esitutkintalakia ja

pakkokeinolakia. Lisäksi esityksessä ehdo- tetaan muutettaviksi oikeudenkäynnistä rikos-

asioissa annettua lakia, ydinenergialakia, puolustustilalakia, tullilakia, rajavartiolaitoslakia, valmisteverotuslakia, Harmaan talouden selvityksiköistä annettua lakia, valvontarangaistuksesta annettua lakia, eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annettua lakia, autokiinnityslakia, yritysikiinnityslakia, alusrekisterilakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia, kasvinuojeluaikineista annettua lakia sekä ulosottoaarta. Nämä muutokset ovat lähinnä teknisiä.

Esitutkintalain säännöksiä oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa täydennettäisiin siten, että esitutkintaviranomaisen olisi otettava huomioon myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. Lisäksi esitutkintaviranomaiselle asetettaisiin velvollisuus rikoksen luonteen sitä edellyttäessä tiedustella asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välittää yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä tällaiselle taholle.

Säännöstä velvollisuudesta saapua esitutkintaan ehdotetaan muutettavaksi niin, että se koskee poliisin lisäksi muitakin esitutkintaviranomaisia. Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän olisi velvollinen kutsusta saapumaan kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. Vastaavanlainen muutos ehdotetaan tehtäväksi välitöntä kuulemista koskevaan esitutkintalain säännökseen.

Pakkokeinolaissa olevia kotietsintää koskevia säännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi niin, että etsinnän kohteena olevalle henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi. Säännöksiä täydennettäisiin myös niin, että kotietsinnän toimituspaikalla olevan henkilön liikkumista toimituspaikalla voitaisiin rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla

salassa pidettäviä tietoja, tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Rajoittamisen edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi. Kotietsinnän saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi koskeva asia voitaisiin tuomioistuimessa ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi.

Pakkokeinolain telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi niin, että mainittua salaista pakkokeinon käyttöä voidaan käyttää myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä. Lupa televalvontaan voitaisiin myöntää myös, jos on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistunutta luvaton käyttöä, vahingontekoa, viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa tai jos on syytä epäillä lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin.

Telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua niin sanottua ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättäisi tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Esitutkintapöytäkirjaan olisi kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä, ja haastehakemuksessa olisi ilmoitettava ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttönä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiseksi.

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamista koskevia pakkokeinolain säännöksiä täydennettäisiin koskien tilanteita, joissa pakkokeinon kohteena olleen epäillyn henkilöllisyys ei ole vielä selvillä ilmoittamista koskevan määräajan tai ilmoittamista koskevan lykkäyksen päätyessä. Näissä tilanteissa pakkokeinosta olisi ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheutonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Tähän liitettävä täydennys tehtäisiin myös oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain eräisiin säännöksiin. Lisäksi pakko-

keinolakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset asian siirtämisestä toiseen tuomioistuimeen.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annettiin poliisilain muuttamista koskeva hallituksen esitys. Pakkokeinolain säännökset salaisista pakkokeinoista ja poliisilain säännökset salaisis-

ta tiedonhankintakeinoista liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan kuin uusi esitutkintalaki ja uusi pakkokeinolaki eli vuoden 2014 alussa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vuoden 2014 alussa voimaan tulevia uutta esitutkintalakia (805/2011) ja uutta pakkokeinolakia (806/2011). Lisäksi näihin lakeihin liittyviin lakeihin ehdotetaan tehtäviksi lähinnä teknisluonteisiksi luonnehdittavia muutoksia. Sellaisia ovat myös useat pakkokeinolakiin ehdotettavat muutokset. Lisäksi mukana on paljon lainsäädännön sisältöä selventäviä ja tulkintaa ohjaavia muutosehdotuksia. Esitykseen on kuitenkin otettu myös asiasisältöisiä muutoksia, jotka etenkin laajuudeltaan ovat sellaisia, että niiden valmistelu kohtuullisen nopean aikataulun rajoissa on ollut mahdollista.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa on annettu uuden poliisilain (872/2011) muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 16/2013 vp). Esitykset on valmisteltu ministeriöiden välisessä kiinteässä yhteistyössä. Lakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon LaVL 21/2013 vp.

Yleisesti lakivaliokunta toteaa, että tässä yhteydessä on perusteltua keskittyä niihin muutosehdotuksiin, joita juuri nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä on tehty. Sellaisten jo lailla 806/2011 hyväksytyjen säännösten, joita tämä hallituksen esitys ei kata, nostaminen uuteen käsittelyyn ei lakivaliokunnan käsityksen mukaan ole asioiden laajuus ja vaikeus sekä johdonmukainen lainsäädäntötyö ja hyvä lainvalmistelutapa huomioon ottaen tarkoituksenmukaista, vaan siltä osin vain teknisinä pidettävät muutokset ovat perusteltuja. Tästä lähtökohdasta huolimatta lakivaliokunta katsoo, että

uuden lainsäädännön toimivuutta on tarkoin seurattava ja jos käytännössä havaitaan ongelmia, niihin on puututtava.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä jäljempänä esitetyin muutosehdotuksin.

Esitutkintalaki

Uuden esitutkintalain säännöksiä oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa täydennettäisiin siten, että esitutkintaviranomaisen olisi otettava huomioon myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. Tältä osin muutos perustuu erityisesti korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2012:45, jossa epäillyn puolustautumismahdollisuuksia katsottiin rikutun. Ratkaisussa on kysymys avustajan käytöstä luopumisen edellytyksistä, joiden osalta korkein oikeus totesi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella muun muassa sen, että luopumisen tulee olla yksiselitteinen. Korkein oikeus katsoi avustajasta luopumisen yksiselitteisyyden edellyttävän, että epäillylle on kerrottu hänen oikeudestaan avustajaan.

Lakivaliokunta katsoo, että ehdotettu pykälän sanamuoto turvaa riittävästi oikeuden avustajan käyttöön. Epäillyn puolustuksen tehokkuutta tukee myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n 3 momentin 1 kohta, jonka mukaan epäillylle on määrättävä puolustaja viran puolesta, kun epäilty ei kykene puolustamaan itseään. Ehdotetun muutoksen taustalla on viime kädessä itsekriminoin-

tisuojan turvaaminen eli se, että kukaan ei ole velvollinen edistämään oman rikoksensa selvittämistä. Itsekriminointisuojaaja loukkaavat virheet voivat johtaa siihen, että saadut todisteet menettävät näyttöarvonsa tai niiden näyttöarvoa on ainakin rajoitettava. Tämän vuoksi lakivaliokunta korostaa itsekriminointisuojaaja turvaavien menettelyjen noudattamisen ehdotonta tärkeyttä.

Säännöstä velvollisuudesta saapua esitutkintaan ehdotetaan muutettavaksi siten, että se koskee poliisiin lisäksi muitakin esitutkintaviranomaisia. Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän olisi velvollinen kutsusta saapumaan kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. Vastaavanlainen muutos ehdotetaan tehtäväksi välitöntä kuulemista koskevaan uuden esitutkintalain säännökseen.

Lakivaliokunta korostaa esitutkintaviranomaisen velvollisuutta ottaa säännöksen soveltamiskäytännössä huomioon kuulusteltavalle pitkistä etäisyyksistä aiheutuva haitta.

Hallintovaliokunta on hallituksen esityksestä lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa (HaVL 29/2013 vp) todennut pitävänsä ongelmallisena esitutkintalain (jäljempänä ETL) 4 luvun 10 §:n 1. lausetta. Sen mukaan asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Erityisesti hallintovaliokunnassa on noussut esiin huoli siitä, miten on suhtauduttava tilanteeseen, jossa asianosainen haluaa käyttää avustajaa, joka on esimerkiksi ulkomaanmatkansa vuoksi pitkään poissa, mikä viivästyttäisi esitutkintaa. Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan uuden esitutkintalain sääntelyn (ETL 4:10 § ja ETL 11:3 §) perusteella ei ole mahdollista kieltää valitun avustajan käyttöä vain sillä perusteella, ettei häntä ole viivytystä saatavissa paikalle. Lakivaliokunta toteaa, että säännöstä ei ole perusteltua muuttaa ottaen huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä ilmenevät yhä enemmän avus-

tajan käytön tärkeyttä korostavat linjaukset. Mahdollisiin viivetilanteisiin tulisi lakivaliokunnan mukaan pyrkiä löytämään ratkaisu siten, että avustajana toimisi aluksi sijainen ja esteen poistuttua työtä jatkaisi epäillyn valitsema avustaja.

Pakkokeinolaki

Takavarikoitavan asiankirjan jäljentäminen (PKL 7:2)

Uuden pakkokeinolain 7 luvun 1 § sisältää säännöksen takavarikoimisen edellytyksistä. Saman luvun 2 §:n mukaan todisteena rikosasiassa käytettävä asiakirja on takavarikoimisen sijasta korvattava sen jäljentämisellä, jos jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta. 2 momentin mukaan asiakirja on jäljennettävä ilman aiheutonta viivytystä sen haltuunottamisen jälkeen. Jäljentämisen jälkeen asiakirja on viipymättä palautettava sille, jolta se on otettu haltuun. Toisaalta kyseisen pykälän 3 momentti sisältää poikkeussäännön: jos asiakirjaa ei voida viivytystä jäljentää asiakirjan tai asiakirja-aineiston laadun tai laajuuden vuoksi, asiakirja on takavarikoitava.

Hallintovaliokunta on lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa todennut, että eräät tahot ovat esittäneet, että sääntely tulee aiheuttamaan huomattavaa vaivaa esimerkiksi talousrikostutkinnassa, koska se velvoittaisi viivästyksen estämiseksi joissain tapauksissa jäljentämään peräti hyllymetrejä asiakirja-aineistoa. Lakivaliokunnalle on esitetty vastaavankaltaista arvostelua.

Toisaalta saadun selvityksen mukaan kysymys on pykälän sanonnan ja perusteluiden (ks. HE 222/2010 vp) tulkinnasta, eikä säännös sisältäisi todettua ongelmaa, koska edellä todettu 3 momentti mahdollistaa poikkeamisen jäljentämisvelvollisuudesta. Hallintovaliokunnan mukaan lakivaliokunnan tulee arvioida, antavatko edellä todetut näkökohdat tarvetta sääntelyn muuttamiseen. Lakivaliokunta katsoo, että laissa ei ole tältä osin muutostarvetta, koska riittävä oikeusohje löytyy edellä mainitusta hallituksen esityksestä (HE 222/2010 vp, s. 274/II), jossa todetaan seuraavaa: "Joissakin tapauksissa asia-

kirja tai asiakirja-aineisto saattaa laadultaan tai laajuudeltaan olla sellaista, että seulontaa ei kyetä nopeasti tekemään edes etsinnän jälkeen. Näissä tapauksissa asiakirja olisi pykälän 3 momentin nojalla takavarikoitava."

Läsnäolo ja menettely kotietsinnässä (PKL 8:5—6)

Uudessa pakkokeinolaissa olevia kotietsintää koskevia säännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi niin, että etsinnän kohteena olevalle henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi (PKL 8:5.2). Säännöksiä täydennettäisiin myös niin, että kotietsinnän toimittamispaikalla olevan henkilön liikkumista toimittamispaikalla voitaisiin rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Rajoittamisen edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä rajoittamisen tavoitteen saattamiseksi (PKL 8:6:3).

Asiantuntijakuulemisissa sääntelyä on arvoiteltu eri näkökulmista. On todettu, että PKL 8:6:3:n laajalla soveltamisella voidaan tehdä läsnäolo-oikeus tyhjäksi. Liikkumisen rajoittamisesta on pidetty hyvin ongelmallisena ainakin silloin, kun etsintä tehdään kotirauhan suojaamassa paikassa ja henkilö, jonka liikkumista on rajoitettu, on kyseisen asunnon asukas. Toisaalta on myös esitetty, että liikkumista tulisi voida rajoittaa perustellusta syystä eikä vain, kun se on välttämätöntä. Lisäksi on esitetty, että PKL 9 luvun 1 §:ää tulisi täsmentää uudella säännöksellä rikosteknisten tutkijoiden toimivaltuuksista ja että tekniseen tutkintaan ei ole tarkoituksenmukaista soveltaa kotietsinnälle säädettyä pääsääntöä muun muassa paikan haltijan läsnäolo-oikeudesta.

Lakivaliokunta pitää hallituksen esitystä läsnäolon rajoittamisesta kotietsinnässä perusteltuna kompromissina eri suuntiin vaikuttavien näkökohtien välillä. Siinä on sovitettu yhteen rikostutkinnan intressit ja toisaalta asunnossa asuvan henkilön oikeudet. Tärkeää myös on, että rikospaikkatutkinta voidaan tehdä ilman vaaraa siitä, että todistusaineiston näyttöarvo kärsii.

Tämän vuoksi valiokunta pitää perusteltuna myös sitä, että henkilön liikkumista kotietsinnän aikana voidaan rajoittaa tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Toisaalta lakivaliokunta ei näe tarpeelliseksi tuoda lakiin uudenkaltaista teknisen tutkinnan käsitettä. On selkeintä pitää edelleen lähtökohtana toisaalta kotietsinnän ja toisaalta tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen käsitteet eikä lisätä lakiin muita kategorioita.

Lakivaliokunta toteaa myös olevan suositeltavaa, että silloin kun läsnäolo-oikeutta ei voida toteuttaa tai sitä joudutaan rajoittamaan, esitutkintaviranomainen pyrkisi kompensoimaan tätä kiinnittämällä erityistä huomiota etsinnän dokumentointiin, esimerkiksi videokuvauksella. Kotietsinnässä tehtävien ilmoitusten (PKL 8:6) osalta suotavaa olisi, että poliisi ilmoittaisi käsitelynsä toimivaltaisesta tuomioistuimesta samalla, kun se ilmoittaa oikeudesta saattaa etsintä tuomioistuimen harkittavaksi.

Lakivaliokunta katsoo, että edellä todettuihin asiakokonaisuuksiin liittyvän sääntelyn toimitusvuotta on tarkoin seurattava.

Telekuuntelu (PKL 10:3)

Uuden pakkokeinolain telekuuntelun käytödellytyksiä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi niin, että mainittua salaista pakkokeinoja voidaan käyttää myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä. Tällä hetkellä tätä keinoa voidaan käyttää saman rikoksen törkeän tekemuodon selvittämiseksi.

Lakivaliokunnan mukaan lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö vastaa rangaistusasteikoltaan monia sellaisia rikoksia, joiden selvittämisessä telekuuntelua voidaan käyttää. Muutos on siten perusteltu ja tarkoituksenmukainen.

Lakivaliokunnan mukaan pykäläehdotus on sovitettava yhteen eräiden pykälään jo tehtyjen muutosten kanssa, jotka liittyvät eräiden törkeiden valmistelurikosten kriminalisoimiseen (ks. HE 141/2012 vp).

Televalvonta (PKL 10:6)

Uuden pakkokeinolain mukaan lupa televalvontaan voidaan antaa muun muassa silloin, kun

epäiltyä on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Enimmäisrangaistusta koskeva rajausta tarkoittaa sitä, että esimerkiksi automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvan luvattoman käytön, vahingonteon, viestintäsalaisuuden loukkauksen ja tietomurron tutkinnassa televalvontaa voidaan käyttää ainoastaan telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella.

Käytännössä tietoverkossa tilanne on se, että asianomistajan suostumuksella hänen laitteeseensa kohdistettu tunnistamistietojen hankkiminen ei vielä riitä epäillyn jäljittämiseen. Tämän vuoksi hallituksen esityksen mukaan lupa televalvontaan tulisi voida myöntää myös, kun on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistunutta luvattomaa käyttöä, vahingontekoa, viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa tai kun on syytä epäillä lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin.

Kun vuonna 2011 rikoslakiin lisättiin uusi rangaistussäännös lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin (RL 20:8b), ei vielä tuolloin tullut esiin tarvetta käyttää televalvontaa tämän rikoksen tutkinnassa. Rikokselle on tyypillistä, että se tehdään informaatioteknologiaa hyväksikäyttäen. Kyseessä ei tosin ole enimmäisrangaistuksen perusteella yhtä vakava rikos kuin mitä televalvontaa koskevassa säännöksessä yleensä tarkoitetaan. Jos televalvonnalla voidaan kuitenkin selvittää lapsen houkuttelemista seksuaaliseen tarkoitukseen, samalla vakavampia lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia pystytään estämään.

Perustuslakivaliokunta on lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa katsonut, että ehdotetulle sääntelylle ei ole perustuslaista johtuvaa estettä. Lakivaliokunta kannattaa muutosta, koska televalvonta on näissä rikoksissa tehokas tutkintakeino.

Ylimääräisen tiedon käyttö (PKL 10:56)

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 55 §:n mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä tai paljastamista varten lupa tai päätös on annettu.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin mukaan rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoa, jolla tieto on saatu. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuimien silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuimien.

Hallituksen esityksen mukaan ylimääräistä tietoa saisi käyttää edellä todettua laajemmin, eli myös silloin, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättäisi tuomioistuimien pääasian käsittelyn yhteydessä.

Perustuslakivaliokunta on lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa (PeVL 32/2013 vp) pitänyt perustuslain 10 §:n 3 momentin nojalla välttämättömänä, että edellytyksenä oleva enimmäisrangaistusraja on korkeampi kuin kaksi vuotta vankeutta. Hyväksyttävänä voidaan pitää sitä, että ylimääräistä tietoa saa käyttää, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Estettä ei ole myöskään sille, että säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat edellä mainittuihin rikoksiin ja jotka täyttävät perustuslain 10 §:n 3 momentissa asetetut vaatimukset. Tällaisia voivat perustuslakivaliokunnan mielestä olla erityisesti rikoslain 21 luvun sellaiset henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta (pahoinpitely, kuo-

lemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen ja heitteillepano), rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun vastaavat rikokset (vapaudenriisto, laiton adoptiosuostumuksen hankkiminen, lapsikaappaus, laiton uhkaus ja pakottaminen) samoin kuin rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, rikoslain 24 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä kotirauhan rikominen, rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettu kiristys ja rikoslain 34 luvun 9 §:ssä tarkoitettu yleisvaarallisen rikoksen valmistelu.

Perustuslakivaliokunnan mukaan pakkokeinolakiehdotuksen 10 luvun 56 §:n 1 momentista on joko poistettava sen toinen virke tai sääntelyä on muutettava edellä esitetyn mukaisesti, jotta lakiehdotus voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Jos lakivaliokunta pitää välttämättömänä laajentaa edellä mainittua perusterikosten luetteloa, on asia saatettava uudelleen perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Hallituksen esitykset HE 14/2013 vp ja HE 16/2013 vp ovat osa samaa uudistuskokonaisuutta, ja ne on valmisteltu oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön yhteistyönä. Laajan lainsäädäntökokonaisuuden uudistuksen, jonka täsmennyksestä ja joiltain osin sisällöllisestä muuttamisesta on nyt kyse, keskeisenä tavoitteena on se, että poliisilain ja pakkokeinolain sääntely vastaavat mahdollisimman pitkälle toisiaan. Tämän vuoksi lakivaliokunta pitää tärkeänä, että ylimääräisen tiedon käyttämistä koskeva sääntely pakkokeinolaissa ja poliisilaissa on yhdenmu- kaista.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että pakkokeinolain mukaisten pakkokeinovaltuuksien laajuuden arvioinnissa on kyse kahdesta asiasta. Yhtäältä kyse on perustuslain tulkin- nastasta, joka asettaa rajoja pakkokeinojen käytölle. Tämän arvioinnin jälkeen tulee vielä arvioida erikseen toimivaltuuden laajentamisen tarkoituksenmukaisuutta.

Lakivaliokunnan mukaan perustuslakivaliokunnan esittämä luettelo tulee ottaa pykälään yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Kun luettelon

rajausperusteena ovat perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaiset vaatimukset eli että rikokset ovat yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantavia, ei ole tarvetta sisällyttää laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista (RL 25:3b) luetteloon. Rangaistussäännöksellä suojataan adoptiosuostumuksen antajan tahdonmuodostuksen vapautta eikä rikoksessa käytetä väkivaltaa tai uhkausta (HE 47/2011 vp, s. 29 ja 88—89).

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että perustuslakivaliokunnan lausunnossa asetettu kolmen vuoden raja kattaa käytännössä seuraavat rikokset: perätön lausuma tuomioistuimessa (RL 15:1), väärä ilmianto (RL 15:6), oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen (RL 15:9), rekisterimerkintärikos (RL 16:7), pakottaminen sukupuoliyhteyteen (RL 20:3), pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4), paritus (RL 20:9), panttivangin ottamisen valmistelu (RL 25:4a), törkeän ryöstön valmistelu (RL 31:2a), eräät terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset (RL 34a:1), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (RL 34a:2), törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus (RL 38:4), törkeä tulliselvitysrikos (RL 46:8) ja törkeä laittoman saaliin kätkeminen (RL 48a:4a). Lisäksi ylimääräisen tiedon käyttäminen olisi mahdollista aikaisemmin mainituissa rikoksissa, joista on säädetty kahden vuoden enimmäisrangaistus, ja toisaalta rikoksissa, joista on säädetty kolmea vuotta korkeampi enimmäisrangaistus.

Perustuslakivaliokunnalla ei ole sinänsä huomautettavaa säännöksestä, jonka mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Valiokunta esittää kuitenkin lakivaliokunnan harkittavaksi myös sitä vaihtoehtoa, että päätös ylimääräisen tiedon hyödyntämisestä tehtäisiin jo ennen pääkäsittelyä.

Lakivaliokunta tunnistaa ne ongelmat, joita ehdotukseen sisältyy. Ehdotettu sääntelymalli johtaa siihen, että tuomioistuimelle tarjotaan informaatio ylimääräisen tiedon käytöstä ja yleensä käytännössä myös ylimääräisen tiedon

sisältö, mutta vasta tämän jälkeen ratkaisija päättää, voiko tietoa hyödyntää.

Asiaa arvioidessaan lakivaliokunta kiinnittää ensinnäkin huomiota siihen, että ylimääräisen tiedon käyttöä rajaa vaatimus, että tiedon käytämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Lakivaliokunnan käsityksen mukaan ylimääräisen tiedon merkitystä ei lähtökohtaisesti voida arvioida kuin osana kokonaisnäyttöä. Lisäksi erillinen prosessaaminen ylimääräisen tiedon hyödyntämisestä ei ole kokonaisuutena arvioiden tarkoituksenmukaista. Lakivaliokunta kiinnittää myös huomiota siihen, että säännösehdoituksessa ei ole rajattu päätöksentekoa ylimääräisen tiedon käytöstä "pääkäsittelyyn", vaan ehdotuksen mukaan ylimääräisen tiedon käytöstä päätetään "pääasian käsittelyn yhteydessä". Sikäli kuin se yksittäistapauksessa on mahdollista, lakivaliokunta puoltaa hallituksen esityksenkin perusteluissa (s. 45—46) esitettyä mahdollisuutta päättää asiasta erillisellä ratkaisulla, muttei pidä säännöksen muuttamista edellä todetuista syistä kuitenkaan perusteltuna.

Lakivaliokunta huomauttaa lisäksi, että ylimääräisen tiedon käyttöä koskevilla säännöksillä on vaikutusta myös esitutkintavollisuuteen. Esitutkinta on lähtökohtaisesti toimitettava, jos on syytä epäillä rikosta riippumatta rikoksen vakavuusasteesta ja siitä, miten poliisi tiedon saa. Kun ylimääräisen tiedon käyttömahdollisuus laajenee, lisää tämä myös poliisin velvollisuutta toimittaa esitutkinta salaisen tiedonhankinnan kautta sen tietoon tullessiin rikoksiin.

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen (PKL 10:58)

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 58 § koskee tilanteita, joissa käy ilmi, että telekuuntelu, tekninen kuuntelu tai tekninen laitetarkkailu on kohdistunut sellaisten tahojen viestintään, johon pakkokeinoja ei ole tarkoitettu käytettävän. Tällaisessa tilanteessa pakkokeinon käyttö on keskeytettävä ja kuuntelulla saadut tallenteet on heti hävitettävä. Esityksessä ehdotetaan pykälää täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan ennen pakkokeinon käytön keskeyttämistä saa-

tuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

Perustuslakivaliokunnan mukaan pykälässä ei — toisin kuin ylimääräisen tiedon osalta — ole kysymys laillisesti käytetyn salaisen pakkokeinon sivutuotteesta, vaan pakkokeinolla saadun tiedon käytöstä tilanteessa, johon pakkokeinoja ei ole hyväksytty käytettävän. Tällaisessa tilanteessa saatua tietoa ei perustuslakivaliokunnan mielestä voida rinnastaa ylimääräiseen tietoon. Lakivaliokunta on tästä samaa mieltä. Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotettu pakkokeinolakiehdotuksen 10 luvun 58 §:n viimeinen virke on siksi poistettava, mutta sitä ei kuitenkaan aseteta säätämisyjärjestyskysymykseksi.

Lakivaliokunta pitää perustuslakivaliokunnan lausunnon ja saamansa selvityksen nojalla perusteltuna mainitun virkkeen poistamista. Poliisilaisissa on vastaava säännös, ja lakivaliokunta on lausunut hallintovaliokunnalle pitävänsä perusteltuna poistaa virke myös poliisilaisista.

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen (PKL 10:60)

Hallituksen esityksessä salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamista koskevaa uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi koskien tilanteita, joissa pakkokeinon kohteena olleen epäillyn henkilöllisyys ei ole vielä selvillä ilmoittamista koskevan määräajan tai ilmoittamisen lykkäyksen päättyessä. Näissä tilanteissa pakkokeinosta olisi ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheutonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Lisäksi pykälään tehtäisiin eräitä teknisluonteisia muutoksia. Lakivaliokunnalla ei ole esitykseen tältä osin huomauttamista.

Asiantuntijakuulemisissa eräät tahot ovat kuitenkin esittäneet huolensa eräistä muista säännökseen liittyvistä perusratkaisuista, joihin ei nyt ehdoteta muutosta. Pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 1 momentin mukaan epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta

läpikäsiteltävänä on viivyttävä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pykälän 2 momentin mukaan epäiltyyn kohdistetusta peite-toiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä on ilmoitettava hänelle ilman aiheutonta viivyttävää kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi. Pykälän 3 momentin mukaan ilmoitusta saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on *perusteltua* käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Lisäksi ilmoitus saadaan jättää kokonaan tekemättä, jos se on *välttämätöntä* valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Tämän sääntelykokonaisuuden on katsottu yhdessä poliisilain vastaavan sääntelyn kanssa lisäävän peitehenkilön ja tietolähteen paljastumisriskiä ja siten aiheuttavan riskin kyseisten henkilöiden turvallisuudelle. Toisaalta on esitetty, että edellä todetun lykkäyksen ja erityisesti ilmoittamatta jättämisen kynnys on turhan korkea ja että laissa olisi oltava poikkeussäännös ilmoittamisesta niitä tilanteita varten, joissa tutkinnassa hyödynnettävää materiaalia ei synny.

Hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyn eräänä lähtökohdaksi on ollut, että sellaisten laeilla 806/2011 ja 872/2011 hyväksytyjen säännösten, joita nyt käsitellyssä olevat hallituksen esitykset eivät kata, nostaminen uuteen käsittelyyn ei ole asioiden laajuus ja vaikeus sekä johdonmukainen lainsäädäntötyö ja hyvä lainvalmistelutapa huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Tästä lähtökohdasta huolimatta lakivaliokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyihin huolenaiheisiin. Vaikka poliisi- ja pakkokeinolain säännökset sisältävätkin mahdollisuuden, jonka mukaan ilmoituksen tekemistä voidaan lykätä ja eräissä tapauksissa se voidaan jättää kokonaan tekemättä, lakivaliokunta pitää erityisen tärkeänä, että hallitus seuraa ja arvioi jatkossa sääntelyn toimivuutta. Arvioinnissa on otettava huomioon myös se, miten

asiakokonaisuuteen vaikuttavat valmisteilla olevat anonyymi todistelu ja todistajansuojeluohjelmat. Samalla on syytä huolehtia siitä, kuten perustuslakivaliokunta lausunnossaan (PeVL 32/2013 vp) toteaa, että salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyvän oikeussuojajärjestelmän — etenkin tuomioistuimen lupamenettelyn, viranomaisten sisäisen valvonnan ja oikeus-asiamiehen laillisuusvalvonnan — toimivuus varmistetaan sekä säädösten avulla että käytännössä.

Edellä todetun nojalla lakivaliokunta pitää tärkeänä, että hallitus seuraa ja arvioi salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytöstä ilmoittamista koskevan sääntelyn soveltamista erityisesti tietolähteiden turvallisuuden ja oikeusturvan kannalta. Tämä selvitys tulee antaa eduskunnalle vuoden 2014 loppuun mennessä.

Pakkokeinojen ajallinen soveltaminen

Asiantuntijakuulemisissa on epäilty, voidaanko pakkokeinolain uusia valtuuksia käyttää taannehtivasti. Esimerkiksi televalvonnan avulla voidaan mennä käytännössä pitkällekin menneisyyteen. Lakivaliokunta katsoo, että uudet valtuudet ovat säännöksissä, joita *menettelysäännöksinä* voidaan soveltaa heti. Päätökset esimerkiksi televalvonnasta tehtäisiin uuden lain aikana ja mukaisesti, ja uudessa laissa myös todetaan sen ajallinen ulottuvuus.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki esitutkintalain muuttamisesta

9 luku. Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

6 §. Esitutkintapöytäkirja. Käsitellyssä olevan hallituksen esityksen jälkeen annetun hallituksen esityksen (HE 63/2013 vp) pohjalta säädetyllä lailla 770/2013 esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momenttia on muutettu siten, että siitä on poistettu viimeinen virke, joka kuului seuraavasti: "Esitutkintapöytäkirjaan on merkittävä esitunnassa kuultujen henkilöiden kieli." Nykyisin

asiasta säädetään tarkemmin uudessa 3 momentissa. Tämän vuoksi säännöstä on muutettava vastaavalla tavalla. Muutos edellyttää lisäksi 1. lakiehdotuksen johtolauseen korjaamista.

2. Laki pakkokeinolain muuttamisesta

2 luku. Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

9 §. *Pidättämiseen oikeutettu virkamies.* Hallituksen esityksen HE 15/2013 vp perusteella poliisiin hallinnosta annettua lakia muutettiin siten, että liikkuva poliisi hallinnollisena poliisiyksikkönä lakkautettiin (L 503/2013). Samassa yhteydessä uuden poliisilain (872/2011) 5 luvun 10 §:stä poistettiin maininta eräistä liikkuvan poliisin virkamiehistä. Tuolloin ei kuitenkaan muutettu uuden pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 9 §:n 1 momenttia, jossa nämä edelleen mainitaan pidättämiseen oikeutettuina virkamiehinä. Koska liikkuvaa poliisia ei enää hallinnollisena yksikkönä ole uuden pakkokeinolain tullessa voimaan vuoden 2014 alussa, on kyseiset maininnat poistettava 2. lakiehdotuksen 2 luvun 9 §:n 1 kohdasta.

Vastaavasti 2. lakiehdotuksen 2 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohtaan on tehtävä muutos, jossa huomioidaan Tullin uutta organisaatiota (ks. HE 145/2012 vp) koskeva vanhaan pakkokeinolakiin (450/1987) lailla 975/2012 tehty muutos, joka koskee pidättämiseen oikeutettua Tullin virkamiestä. Tästä muutoksesta on annettu loppuvuodesta 2013 oma hallituksen esitys (HE 180/2013 vp), mutta hallintovaliokunta on lausunut lakivaliokunnalle, että muutos on perusteltua toteuttaa jo nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen yhteydessä. Saadun selvityksen nojalla lakivaliokunta pitää perusteltuna, että kohta kirjataan muotoon: "Tullin rikostorjunnan päällikkö, Tullin rikostorjunnan toimintayksikön päällikkö sekä Tullin rikostorjunnan tulliyli tarkastaja, jonka Tullin rikostorjunnan päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi".

10 luku. Salaiset pakkokeinot

3 §. *Telekuuntelu ja sen edellytykset.* Yleisperusteluissa esitetyn mukaisesti telekuuntelua voitaisiin käyttää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä. Säännöksen johdantolauseeseen rakennetta muutettaisiin vastaamaan poliisilain vastaavaa säännöstä.

Hallituksen esityksen HE 141/2012 vp perusteella säädettiin rangaistavaksi eräiden törkeiden rikosten valmistelu. Samassa yhteydessä lailla 438/2013 muutettiin uuden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ää, jota myös nyt ehdotetaan muutettavaksi. Esitykseen sisältyvät muutosehdotukset tulee sovittaa yhteen siten, että telekuuntelun perusterikosten luettelossa on mukana siihen lailla 438/2013 lisätyt rikokset. Muutos edellyttää lisäksi 2. lakiehdotuksen johtolauseen korjaamista.

6 §. *Televalvonta ja sen edellytykset.* Lupa televalvontaan voitaisiin myöntää myös silloin, jos on syytä epäillä teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistunutta luvaton käyttöä, vahingontekoa, viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa tai jos on syytä epäillä lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin.

Televalvonnan perusterikosten luetteloa muutettiin lailla 438/2013 lisäämällä siihen eräitä valmistelurikoksia. Nämä tulee sisällyttää 6 §:n 2 momenttiin. Muutos edellyttää 2. lakiehdotuksen johtolauseen korjaamista.

Perustuslakivaliokunta on hallituksen esityksestä antamassa lausunnossa huomauttanut, että lupa televalvontaan on aina tuomioistuimen harkinnassa. Pakkokeinojen käyttöä ja pakkokeinon käytöstä päättämistä ohjaavat säännökset saattavat johtaa siihen, että tuomioistuin ei myönnä lupaa televalvonnan käyttöön, vaikka rikosnimike sinänsä oikeuttaisikin käyttöön. Lakivaliokunta painottaa perustuslakivaliokunnan tavoin pakkokeinolakiin sisältyvien yleisten periaatteiden sekä salaisten pakkokeinojen käytön yleisten ja erityisten edellytysten merkitystä sekä esitutkintaviranomaisen hakiessa lupaa että tuomioistuimen harkitessa luvan myöntämistä

(ks. myös KKO 2007:7 ja KKO 2009:54). Erityisen tärkeää tämä on, kun kysymys on luvan hakemisesta ja myöntämisestä törkeysasteeltaan suhteellisen vähäisen rikoksen tutkimiseen. Tuomioistuimen on näissä tapauksissa huolellisesti harkittava luvan myöntämisen tarve ja laajuus.

56 §. Ylimääräisen tiedon käyttö. Edellä yleisperusteluissa todetun mukaisesti ylimääräisen tiedon käyttämisestä koskevaa säännöstä on muutettava, jotta esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisympäristössä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen osalta ehdotettua kahden vuoden rajaa on nostettava kolmeen vuoteen, mutta säännökseen voidaan ja on tarkoituksenmukaista lisätä eräitä rikoksia, joissa enimmäisrangaistus on kaksi vuotta.

Pykälän muutostarpeet ovat niin suuria, että pykälän momenttijakoa on muutettava yleisen lainkirjoittamiskäytännön mukaiseksi. Kahdessa ensimmäisessä momentissa säädettäisiin ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytyksistä, kolmannessa siihen liittyvästä menettelystä ja jäljemmissä momenteissa nykyisen lain tapaan aiheeseen liittyvistä eräistä muista tilanteista.

1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatua käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu.

2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on pykälässä nimenomaisesti mainituista rikoksista. Näitä olisi rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, rikoslain 21 luvussa tarkoitettu pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen ja heitteillepano, rikoslain 24 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä kotirauhan rikkominen, rikoslain 25 luvussa tarkoitettu vapaudenriisto, lapsikaappaus, laitton uhkaus ja pakottaminen, rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettu kiristys ja rikoslain

34 luvun 9 §:ssä tarkoitettu yleisvaarallisen rikoksen valmistelu.

Erittäin tärkeä merkitys -edellytys koskee kaikkia momentissa mainittuja rikoksia. Muutoksista huolimatta hallituksen esityksessä esitetyt tulkintaohjeet ovat edelleen täysin relevantteja.

57 §. Tietojen hävittäminen. Pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n muutos aiheuttaa tarpeen muuttaa 10 luvun 57 §:n viittaus kohdistumaan 56 §:n 1 ja 2 momentteihin eikä ainoastaan sen 1 momenttiin. Muutos edellyttää 2. lakiehdotuksen johtolauseen korjaamista.

58 §. Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen. Edellä yleisperusteluissa esitetyistä syistä pykälän viimeinen virke on poistettava.

9. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

6 §. Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoitus. Hallituksen esityksessä pykälän 12 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi viittaussäännöksen osalta. Hallituksen esityksen HE 193/2012 vp perusteella kyseisen pykälän 13 kohtaa on muutettu, ja pykälään on lisätty uusi 14 kohta, eikä näitä muutoksia ole huomioitu nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä. Muutokset tulee sovittaa yhteen vastaavalla tavalla nyt muutettavaksi ehdotettavan pykälän kanssa. Muutos edellyttää 9. lakiehdotuksen johtolauseen korjaamista.

18. Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 1 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

1 §. Lain tarkoitus ja soveltamisala. Hallituksen esityksen HE 61/2012 vp pohjalta säädettiin laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013). Lain 1 §:n 3 momentin mukaan lakia ei sovelleta varoihin sinä aikana, jona ne on takavarikoitu taikka määrätty hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pakkokei-

nolain (450/1987) nojalla tai kansainvälisen oikeusapupyynnön perusteella. Uuden pakkokeinolain säädöskokoelman numero on 806/2011, ja lisäksi lain mukainen ainoa rikosprosessuaalinen turvaamistoimi on vakuustakavarikko. Tämän vuoksi 1 §:n 3 momenttia on muutettava siten, että virheellinen säädöskokoelmanumero korjataan ja momentissa mainitaan ainoastaan vakuustakavarikko.

19. Laki valvotusta koevapaudesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

1 luku. Yleiset säännöt

7 §. *Valvonta.* Valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 7 §:ssä on viittaus vanhan pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 1 §:ään, joka koskee teknistä kuuntelua ja teknistä katselua. Viittaus on 1.1.2014 alkaen vanha, eikä hallituksen esitykseen sisälly tältä osin muutos-

esitystä. Kyseistä säännöstä on muutettava siten, että siinä viitataan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa tarkoitettuun tekniseen kuunteluun ja tekniseen katseluun.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että 3.—8. ja 10.—17. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 1., 2., ja 9. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uusi 18. ja 19. lakiehdotus (Valiokunnan uudet lakiehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

esitutkintalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 10 §:n 1 ja 2 momentti, 6 luvun 1 §:n 1 momentti ja 3 §:n 1 momentti sekä 9 luvun 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin 9 luvun 6 §:n 2 momentti on laissa 773/2013, seuraavasti:

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

10 §
(Kuten HE)

6 luku

Läsnäolo esitutkinnassa

1 ja 3 §
(Kuten HE)

9 luku

Esitutkinta-aineisto

6 §

Esitutkintapöytäkirja

noista sekä liitettävä tutkinnassa kertyneet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asiassa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkintapöytäkirjaan on kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä (*poist.*).

Esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimenpiteistä ja niiden yhteydessä tehdyistä esitutkinnassa selvitettäviä asioita koskevista havain-

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

2.**Laki****pakkokeinolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 9 §:n 1 momentti, 3 luvun 15 §:n 2 momentti, 6 luvun 3 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti, 8 luvun 2 §:n 2 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 1 ja 3 momentti, 18 §:n 2 momentti, 20 §:n 2 momentti ja 24 §:n 2 ja 3 momentti sekä 10 luvun 3 §:n 2 momentti, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6 §:n 2 momentti, 9 §:n otsikko ja 1 ja 3 momentti, 27 §:n 2 momentti, 37 §:n 2 momentti, 40 §:n 2 momentti, 56 (*poist.*), 57, 58 ja 60 §, sellaisina kuin niistä on 10 luvun 3 §:n 2 momentti osaksi *laeissa* 1468/2011 ja 438/2013 sekä 10 luvun 6 §:n 2 momentti osaksi *laissa* 438/2013, sekä

lisätään 11 lukuun uusi 1 a § seuraavasti:

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

9 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:

1) poliisiylijohtaja, Poliisihallituksen poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja ja poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö,

suojelupoliisin päällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja ja tarkastaja, (*poist.*) rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosyli-komisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario;

2) *Tullin rikostorjunnan päällikkö, Tullin rikostorjunnan toimintayksikön päällikkö sekä Tullin rikostorjunnan tulliyli-tarkastaja, jonka Tullin rikostorjunnan päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;*

(3 ja 4 kohta kuten HE)

3 luku	(9—16 kohta kuten HE)
<hr/>	
Tuomioistuinmenettely vangitsemisasi- asioissa	5 §
15 § (Kuten HE)	<i>Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen</i>
6 luku	(Kuten HE)
Vakuustakavarikko	6 §
3 ja 10 § (Kuten HE)	<i>Televalvonta ja sen edellytykset</i>
<hr/>	
8 luku	Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hal- lussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelait- teeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä: (1—6 kohta kuten HE) 7) törkeästä tulliselvitysrikoksesta; (<i>poist.</i>) 8) törkeästä laittoman saaliin <i>kätkemisestä</i> ; 9) <i>panttivangin ottamisen valmistelusta; taik- ka (Uusi 9 kohta)</i> 10) <i>törkeän ryöstön valmistelusta. (Uusi 10 kohta)</i>
Etsintä	
2, 5, 6, 18, 20 ja 24 § (Kuten HE)	
10 luku	
Salaiset pakkokeinot	
3 §	
<i>Telekuuntelu ja sen edellytykset</i>	
<hr/>	
Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelait- teeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä: (1—5 kohta kuten HE) 6) taposta, murhasta, surmasta, rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua kyseisen luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta; 7) törkeästä laittoman maahantulon järjes- tämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmis- kaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, <i>panttivangin ottamisen valmistelus- ta</i> ; 8) törkeästä ryöstöstä, <i>törkeän ryöstön val- mistelusta</i> , törkeästä kiristyksestä;	9, 27, 37 ja 40 § (Kuten HE)
<hr/>	
	56 §
	<i>Ylimääräisen tiedon käyttäminen</i>
	Ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikos- ta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pak- kokeinoa, jolla tieto on saatu. (<i>Poist.</i>) <i>Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos yli- määräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvit- tämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin ran- gaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:</i> 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;

2) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;

3) törkeä kotirauhan rikkominen;

4) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laiton uhkaus tai pakottaminen;

5) kiristys; taikka

6) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu. (Uusi 2 mom.)

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa. (Uusi 3 mom.)

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. (Uusi 4 mom.)

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hen- gelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. (Uusi 5 mom.)

Poliisilain nojalla saadun ylimääräisen tie- don käyttämisestä rikoksen selvittämiseen sää- detään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä. (Uusi 6 mom.)

57 § (Uusi)

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jäl- keen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsit- telystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoi- tettuun rekisteriin, jos tieto koskee 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta, taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tar-

koitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Edellä 10 §:ssä tarkoitettut tukiasematiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkais- tu tai jätetty sillensä.

58 §

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muu- hun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoi- tettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pak- kokeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittä- miseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisäl- töön tai 6 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoi- hin taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tark- kailun kohteena olevaa laitetta. (Poist.)

60 §

(Kuten HE)

11 luku

Erinäiset säännökset

1 a §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös

(Kuten HE)

9.

Laki**Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentti, *sellaisena kuin se on osaksi laissa 263/2013*, seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tuke-
 maan:

(1—12 kohta kuten HE)

13) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen
 estämisestä ja selvittämisestä annetun lain
 (503/2008) 35 §:n 1 momentin 1 kohdassa tar-

koitettua rahanpesun ja terrorismin rahoittami-
 sen estämistä ja *selvittämistä*;

14) kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä
 annetun lain (693/2006) ja joukkoliikennelain
 (869/2009) mukaista liikenneluvan myöntä-
 mistä ja peruuttamista. (Uusi 14 kohta).

Voimaantulosäännös
 (Kuten HE)

Valiokunnan uudet lakiehdotukset

18.

Laki**varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain (325/2013) 1 §:n 3 mo-
 mentti seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

(806/2011) nojalla tai kansainvälisen oikeusapu-
 pyynnön perusteella.

Tätä lakia ei sovelleta varoihin sinä aikana,
 jona ne on takavarikoitu taikka määrätty
 (poist.) vakuustakavarikkoon pakkokeinoin

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

19.

Laki**valvotusta koevapaudesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta***Eduskunnan päätöksen mukaisesti***muutetaan** valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 7 §:n 1 momentti seuraavasti:

7 §

Valvonta

Koevapautteen sijoitettua ja toimeenpanosuunnitelman noudattamista valvotaan 2 §:ssä tarkoitettuun asuntoon asennettavilla, koevapautteen sijoitetun haltuun annettavilla taikka hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tek-

ninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä 10 luvun 19 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa selvityksen salaisten pakkokeinojen

käytöstä ilmoittamista koskevan sääntelyn soveltamisesta vuoden 2014 loppuun mennessä.

Helsingissä 10 päivänä joulukuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Anne Holmlund /kok
vpj. Stefan Wallin /r
jäsen. James Hirvisaari /ml1
Suna Kymäläinen /sd
Antti Lindtman /sd
Jaana Pelkonen /kok
Arto Pirttilahti /kesk

Kristiina Salonen /sd
Kari Tolvanen /kok
Ari Torniainen /kesk
Kaj Turunen /ps
Oras Tynkkynen /vihr
Peter Östman /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.